

енциклопедія: У трьох томах. Т. 2 / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий дім «Академія», 2001. – 848 с. 5. Шibaєва Н.В. Теоретичні підходи до визначення категорії організаційно-економічний механізм / Н.В. Шibaєва // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки. – Харків: ХНТУСГ, 2015. – С. 296-305. 6. Пархомиць М.К. Організаційно-економічний механізм забезпечення дохідності сільськогосподарських підприємств: методика, практика: моногр. / М.К. Пархомиць, В.В. Гудак. – Тернопіль: ТНЕУ, 2014. – 256 с.

УДК 330.341:332.1

С.І. Павлюк, аспірант*

Миколаївський національний аграрний університет, Україна

РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВАЖЕЛІВ У СІЛЬСЬКОМУ РОЗВИТКУ

Сільські території відіграють важливу роль у національній економіці, забезпечуючи населення продуктами харчування, а переробну промисловість – сировиною. Наявність протягом тривалого часу низки економічних, соціальних, та екологічних проблем сільських територій в Україні вказує на потребу в наукових дослідженнях щодо особливостей їх функціонування й розвитку на сталій основі. Сучасні умови розвитку села вимагають відмови від підходу до оцінювання сільських територій винятково як ресурсної бази агропромислового виробництва на користь концепцій, що поєднують функції соціального розвитку з економічно ефективним багатofункціональним виробництвом та забезпеченням екологічно сприятливого стану сільських територій.

Актуальність проблеми розвитку сільських територій обумовила застосування комплексу соціально-економічних важелів регулювання, які адекватно відображають особливості розвитку сільських територій та науково обґрунтовують управлінські рішення.

Протягом останніх років опубліковано низку праць, присвячених проблематиці розвитку сільських територій, серед них роботи М.Маліка, О.Онищенка, О.Павлова, П.Саблука, М.Хвесика, В.Юрчишина, О.Шубравської та інших. В згаданих вище працях розроблено вагоме методологічне та методичне підґрунтя для дослідження проблем забезпечення розвитку сільських територій. Але вивчення даних питань в умовах погіршення соціально-економічної ситуації в державі залишається актуальним і потребує безперервного подальшого моніторингу і застосування дієвих важелів регулювання розвитку українського села.

У науковому відношенні категорія «сільський розвиток» уособлює сукупність знань про сучасне, найближче, доступне для огляду і стратегічно

---

* Науковий керівник – І.І. Червен, докт. екон. наук, професор

відділене майбутнє українського села, селянства і всього сільського соціуму, а також про напрями, шляхи і механізми виведення сільського господарства на засади сталого розвитку.

Сільський розвиток – це процесний прояв розвитку сільських територій, тобто такий, що охоплює усі складові сільської територіальної підсистеми суспільства, яка знаходиться у тісному взаємозв'язку з міською підсистемою. Сільський розвиток асоціюється із сільськими територіями як його об'єктом і середовищем розгортання суспільного процесу й протиставляється міському розвитку як дихотомічному. Проте він, по-перше, не обмежується аграрною галуззю, по-друге, як певний спосіб життєдіяльності поширюється і в міських поселеннях, а за функціональністю є домінуючим у місцях сполучення сільської та міської територіальних підсистем суспільства, тобто у приміських зонах [5].

Як відмічають академіки О.Онищенко і В. Юрчишин, у прикладному відношенні сільський розвиток виправдано розглядати як матеріалізацію системних загальнодержавних, регіональних і безпосередньо місцевих заходів і практичних дій, підпорядкованих сучасним стратегічним інтересам і потребам кожної конкретної сільської території, кожного сільського поселення, кожної сільської виробничо-господарської структури, кожного селянина та іншого сільського жителя [4].

Серед ключових суспільно-політичних та науково-методологічних основ формування та розвитку сільських територій В.В. Юрчишин зазначає, що однією із заporук відроджувального успіху є, з одного боку, його базування на чітких стратегічно-концептуальних вихідних засадах, а з іншого – синхронізація відроджувальних процесів на всіх рівнях – державному, регіональних та безпосередньо виробничому. Поряд з державною, достатньо відповідальною повинна бути роль регіональних рівнів управління [4].

У сучасному економічному словнику відзначено, що назва «важіль» – відображає той факт, що вони використовуються в якості засобу зміни економічного стану об'єкту, здійснення повороту в економіці. Економічні важелі різного або одного виду використовуються як інструменти регулювання економіки в цілому і впливу на економічні процеси на рівні підприємств, фірм. Економічні важелі представляють невід'ємну частину господарського механізму. У ринковій економіці термін замінюється поняттям ринкові регулятори, або економічні регулятори, під якими розуміють механізми та інструменти державного регулювання та ринкового саморегулювання [6].

Роль соціально-економічних важелів у сільському розвитку полягає в поєднанні двох напрямків: соціального та економічного, які в свою чергу в сукупності визначають певні цілі, завдання, принципи та механізми регулювання.

Соціальна складова передбачає реалізацію економічної політики спрямованої на покращення і стабілізацію рівня якості життя та добробуту населення країни, забезпечення впровадження гарантованих державою соціальних стандартів та підвищення їх рівня, постійного підвищення рівня зайнятості сільського населення, вдосконалення системи управління сільськими

територіями, сприяння розвитку освіти та інформаційно-консультаційного забезпечення, забезпечення охорони та збереження природних ресурсів.

Економічна складова, в свою чергу, покликана забезпечити умови для всебічного розвитку сільських територій, шляхом створення умов для ефективного функціонування сільськогосподарських товаровиробників всіх форм власності за рахунок використання передових технологій, впровадження інновацій та залучення інвестицій, надання підтримки для розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації, підтримки сільського підприємництва, розвитку туристичної та рекреаційної діяльності у сільській місцевості.

Соціальний фактор визначається як домінуючий у формуванні оновленого сільського середовища, а економічна складова повинна розглядатися як інструмент досягнення поставлених цільових орієнтирів розвитку сільських територій.

Механізми регулювання соціально-економічного розвитку сільських територій ґрунтуються на важелях та являють собою певну систему відповідних правових, адміністративних, фінансово-економічних, організаційних інструментів.

На думку О.Бородіної та І.Прокопи сільський розвиток по-перше, має бути спрямований на задоволення потреб і забезпечення реалізації інтересів якнайширших верств населення, а по-друге, селяни повинні бути активними учасниками і провідниками заходів сільського розвитку [1].

Соціальний розвиток села – це комплекс суспільних відносин, які виникають у зв'язку з облаштуванням сільських територій, соціальним і матеріальним забезпеченням достатнього життєвого рівня сільського населення на рівні стандартів сучасного розвитку суспільства, а також вільного розвитку кожного селянина, що передбачає задоволення його потреб матеріального, морального, духовного та фізичного характеру [7].

Управління соціальним розвитком сільських територій, повинно базуватися на системі заходів, які спрямовані на вирішення стратегічних завдань щодо соціального розвитку сільської території і на цій основі підвищення якості життя, збереження та зростання добробуту селян.

Як зазначає Є.В. Мішенін комплекс відповідних заходів має базуватися на узгодженості інтересів держави, роботодавців і найманих працівників з метою забезпечення сталого прогресу територіальної громади, повної реалізації здібностей та інтересів особистості [4].

Ми погоджуємося з думкою І.А. Чухно, що при організації і здійсненні управління розвитком сільських територій вкрай важливим є відхід від традиційного галузевого підходу в цій сфері. При розробці відповідної державної політики необхідно орієнтуватись не на проблеми аграрного виробництва, а на потреби сільських жителів, конкретних людей, прагнучи покращення умов їх життя, підвищення добробуту. При цьому об'єктивно-необхідним вбачається створення на державному рівні єдиного координаційно-управлінського органу, в рамках якого будуть зосереджені важелі управління економічною, соціальною, демографічною, гуманітарною політикою на селі. А

для забезпечення цих процесів необхідним є пошук нових і ефективних джерел економічного забезпечення розвитку сільських територій [8].

У розвинутих країнах механізми впливу на розвиток сільських територій є більш гнучкими, мають не директивний, а рекомендаційний характер. Роль уряду щодо підтримки й регулювання сільського розвитку базується на пріоритетності людського розвитку, має не стільки фінансовий характер, скільки інформаційний та освітній, – через розвинену систему дорадчих служб, які особливо в США є провідниками державної політики розвитку сільської території. Існуючий досвід успішного розвитку сільських територій інших країн не завжди придатний для адаптації та використання в Україні, оскільки дещо відрізняється їх макро- і мікрооточення.

Таким чином, основний акцент у соціально-економічному розвитку сільських територій необхідно зробити на соціальності їх розвитку, ефективному веденні сільського господарства, диверсифікації господарської діяльності на селі та збереженні природного середовища сільської місцевості. Сьогодні існує реальна необхідність не просто реалізовувати підтримуючі заходи, а здійснювати стратегічні проекти, що покращать рівень та якість життя сільського населення.

Список використаних джерел: 1. Бородіна О. Сільський розвиток в Україні: проблеми становлення / О. Бородіна, І. Прокопа // Економіка України. – 2009. – № 4. – С. 74-85. 2. Малік М.Й. До питання сталого розвитку сільських територій / М.Й. Малік // Економіка АПК. – 2008. – №5. – С. 51-55. 3. Мішенін Є.В. Соціально-економічні та екологічні напрями розвитку сільських територій / Є.В. Мішенін, Р.П. Косодій // Економіка АПК. – 2005. – №5. – С. 98-105. 4. Онищенко О. Сільський розвиток: основи методології та організації / О.Онищенко, В. Юрчишин // Економіка України. – 2006. – №10. – С. 4-13.). 5. Павлов О.І. Сільський розвиток як результуюча функціонування сільських територій та аграрної сфери / О.І. Павлов // Економіка АПК. – 2013. – №1. – С. 77-82). 6. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь [Електронний ресурс] / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева. – 4–е изд., перераб., доп.]. – М.: Издательский Дом «Инфра-М», 2005. – 478 с. – Режим доступа : http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_67315/. 7. Статівка А.М. Організаційно-правові питання соціального розвитку села в Україні / А. М. Статівка. – Харків «Право». – 2007. – 207 с. 8. Чухно І.А. Визначення джерел фінансово-економічного забезпечення державного управління розвитком сільських територій в сучасних умовах [Електронний ресурс] / І.А. Чухно // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – 2015. – № 3 – Режим доступа : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3897>.